

JUHÁSZ RÉKA IBOLYA

NEM KATOLIKUS DIÁKOK
A KIRÁLYI JOGAKADÉMIÁKON 1777 ÉS 1850 KÖZÖTT

NOT CATHOLIC STUDENTS AT ROYAL LAW ACADEMIES BETWEEN 1777 AND 1850. In the following study my goal is to examine an unusual question about the royal academies: the religious structure of the students. The most students were catholic in this institutions. The explanation of this fact is these academies were founded by Maria Theresia, and before that were owned by the Jesuit order. From 1777 these academies were state institutions. However, the Protestants had their own school network in this period, we could also find not catholic students at the register books. I would like to examine these students' social background, and try to answer the question, why they chose for the royal academies. All of these data are collected by the MTA-ELTE Histories of Universities Research Group.

Ahogy az a fenti címből kitűnik, célom a királyi jogakadémiákon tanuló, nem katolikus felekezetű diákok társadalmi háttérének vizsgálata. Összesen négy olyan intézmény hallgatóságát vizsgálom, amelyeknek alapítását a *Ratio Educationis* deklarálta. Ezeken kívül bevonom a vizsgálatba a Kolozsvári Királyi Líceumot is.

A királyi jogakadémiák új típusú intézményeknek számítottak a vizsgált korszak elején, mivel ezeket az 1777-ben kiadott *Ratio Educationis* hozta létre, működésüket viszont már 1776-ban megkezdték. A jogakadémiákon bölcsészeti és jogi fakultás működött. Jogi oktatás folyt még Kolozsváron is – melyet líceumi rangra fokozott le II. József 1784-ben –, azt megelőzően egyetemi címmel rendelkezett. Magyarországon a nagyszombati (későbbi budai, majd pesti) egyetemen tudtak a korabeli diákok a legmagasabb szinten jogi ismereteket elsajátítani. Szintén jogi oktatással is rendelkező intézményt tartott fenn az általunk vizsgált korszakban Egerben, Pécsen majd Temesváron a katolikus egyház. A hallgatóknak egyes protestáns kollégiumokban és líceumokban is lehetőségük volt jogot tanulni, de ezek egyikét sem nevezték királyi jogakadémiának.¹

A *Ratio Educationis* a jogakadémiákat két fő céllal alapította: egyrészt azoknak a hallgatóknak, akik később valamely egyetemen kívántak továbbtanulni, megfelelő alapképzést kívánt biztosítani, másrészt azoknak a diákoknak, akik nem kívántak továbbtanulni, olyan bizonyítványt akart adni, mellyel később el tudtak helyezkedni, elsősorban igazgatási állásokban.² A királyi jogakadémiák az egész korszakban megtartották katolikus jellegüket: katolikus pénzalapból finanszírozták őket, és uralkodói alapításúak voltak, s így állami felügyelet alatt maradtak.³

¹ POMOGYI László, *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvtár*, Budapest, 2008, 511.

² *Ratio Educationis. Az 1777-i és 1806-i kiadás magyar nyelvű fordítása*, szerk. MÉSZÁROS István, Budapest, 1981, 35.

³ *Magyarország története a 19. században*, szerk. GERGELY András, Budapest, 2005, 164.

A rendelet az akadémiákat a tankerületek főhatósága alá rendelte, melyek ellenőrzik munkájukat, és amelyek felé jelentési kötelezettségük volt, de az egyetem „*filiale-intézményeinek*” is nevezték.⁴ A *Ratio* összesen öt királyi jogakadémiát létesített régióként, így került felállításra a dunántúli kerület számára Győrben, a tiszántúli kerület számára Nagyváradon, a dunáninneni kerület számára Nagyszombatban, a tiszáninneni kerület részére Kassán, valamint Horvátország, Szlavónia és Dalmácia részére Zágrábban.⁵

A királyi jogakadémiák csak olyan diákokat vettek fel, akik már elvégezték a gimnáziumi osztályokat, és erről *testimoniummal* is rendelkeztek. Képzésük keretében előbb a kétéves bölcsészeti tanfolyam, majd a szintén kétéves jogi tanfolyam elvégzésére nyílt lehetőség, bár utóbbit jóval kevesebb hallgató fejezte be általában. A királyi jogakadémiák képzésének célja az volt, hogy olyan tudást adjon a diákok számára, mellyel állami, közigazgatási pályán el tudtak helyezkedni.⁶ Ennek biztosítása érdekében például a jogi fakultáson nem csak a jogi dogmatikai ismereteket oktatták, hanem a közgazdaságtan, és az újkori történelem is hangsúlyosan szerepelt a tanrendben.⁷

A *Ratio Educationis* rendelkezései nem voltak érvényesek Erdélyre, így e terület oktatását II. József 1781-ben a *Norma Regia Pro Scholis Magni Principatus Transilvaniae* című rendeletével szabályozta. Így az erdélyi oktatási intézményeket a *Gubernium* Tanulmányi Bizottsága irányította.⁸ Királyi jogakadémiákhoz hasonló szervezettel rendelkezett a kolozsvári főiskola, mely filozófiai és jogi képzést biztosított a hallgatóknak. Ehhez laza szállal kapcsolódott az orvosi, sebészeti tanintézet, valamint a gyulafehérvári püspöki papnevelő intézet.⁹ Mintegy kontrollpontként így ezt az intézményt is érdemesnek tartom bevonni a vizsgálatba.

Az általunk vizsgált korszakban az akadémiák életében jelentős változások is bekövetkeztek, például az eredetileg Nagyszombatban alapított jogakadémiát átköltöztették Pozsonyba 1784-ban.¹⁰ A kilenc tankerület számát leredukálták, ezért a győri tankerületet beolvasztották a Pécsi tankerületbe, amit az akadémia átköltöztetése is követett az új tankerületi székhelyre 1785-ben, és csupán 1802-ben kerülhetett ismét vissza Győrbe.¹¹ A II. *Ratio Educationis* újraszabályozta a jogakadémiák működését és tananyagát is. Hat tankerület felállítását rendelte el, melyekben egy-egy jogakadémia, valamint a budai tankerületben az egyetem működött.¹² Jelentős változást hozott a magyar tannyelv bevezetése is, melyet az 1844. évi II. törvénycikk rendelt el.¹³ Vizsgálódásunkat

⁴ *Ratio Educationis...*, i. m., 36.

⁵ *Uo.*, 35–36.,

⁶ M. NOVÁK Veronika, *A Pozsonyi Jogakadémia hallgatósága 1777–1849*, Budapest, 2007, 7.

⁷ KOSÁRY Domonkos, *Művelődéstörténet a XVIII. században*, Budapest, 1983, 497–498.

⁸ VARGA Júlia, *A Kolozsvári Királyi Líceum hallgatósága*, Budapest, 2000, 23.

⁹ HORVÁTH Márton, *A magyar nevelés története*, Budapest, 1988, 317.

¹⁰ FARKAS Róbert, *A magyar királyi jogakadémiák és joglyceumok története*, Pest, 1873, 6.

¹¹ NÉMETH Ambrus, *A győri Tudomány-Akadémia története kezdetektől 1785-ig*, Győr, 1897, II, 5–6.

¹² *Ratio Educationis...*, i. m., 266–271, 301.

¹³ 1844. évi II. tc, 8. § <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5255> (2016. január 5.)

a szabadságharc leverése után, a Thun-féle reformmal zárjuk, amellyel egy teljesen új korszak kezdődött a magyar oktatás történetében. A jogakadémiák átszervezésére is sor került, s ennek következtében többet be is zártak.¹⁴

Az MTA-ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport által összegyűjtött források, forrás-típusok nem tartalmaznak minden esetben azonos adatokat a hallgatókról.¹⁵ Magától érthetődően az anyakönyvi lapok foglalták magukba a legtöbb információt: a diák nevét, életkorát, társadalmi állását, vallását, születési helyét, szülő nevét és foglalkozását, de feltüntették a diák előző tanulmányait, valamint természetesen, hogy mely fakultást látogatta, hány éven át tanult, és részesült-e valamilyen ösztöndíjban. Ezek a részletes anyakönyvek sok esetben nem állnak a rendelkezésünkre, a hiányzó éveket azonban ki tudtuk egészíteni diáklisztákkal, nyomtatott értesítőkkal, amelyek sajnos a legtöbb esetben csupán a diákok nevét tartalmazták, valamint azt, hogy mely évben s mely fakultás osztályán tanultak. Az általunk kiértékelt források közé sorolhatóak még a nyomtatott vagy kézzel írt érdemsorozatok. További, bár esetleges adatokra tehetünk szert az akadémiák iratanyagában fellelhető *testimonium*okból, amelyek néhány diák személyi adatait pótolják. Általános tendencia, hogy a korai időszakban még kevesebb, majd az 1800–1810-es évektől egyre több személyes adatot rögzítenek ezek a dokumentumok.

A forrásanyag eltérő adatoltsága miatt az egyes intézmények esetében is megfigyelhető az adatbázis eltérő információgazdagsága. A legpontosabban a győri és a pozsonyi jogakadémia hallgatósága rekonstruálható, itt ismerjük a legtöbb személyes adatot is, de a nagyváradi vagy kassai jogakadémia esetében nem tudjuk hiánytalanul összeállítani az adatbázisokat. Elsődlegesen természetesen a fennmaradt anyakönyveket használtuk fel, ezek hiányában pedig az említett különféle forrástípusok nyújtottak segítséget. A Pozsonyi és a Győri Királyi Jogakadémia, valamint a Kolozsvári Királyi Líceum adatbázisát a kutatócsoport már elkészítette, azokon csupán kisebb módosításokat kell végrehajtani, a Kassai, a Nagyváradi és a Zágrábi Királyi Jogakadémiák feldolgozása pedig folyamatban van.

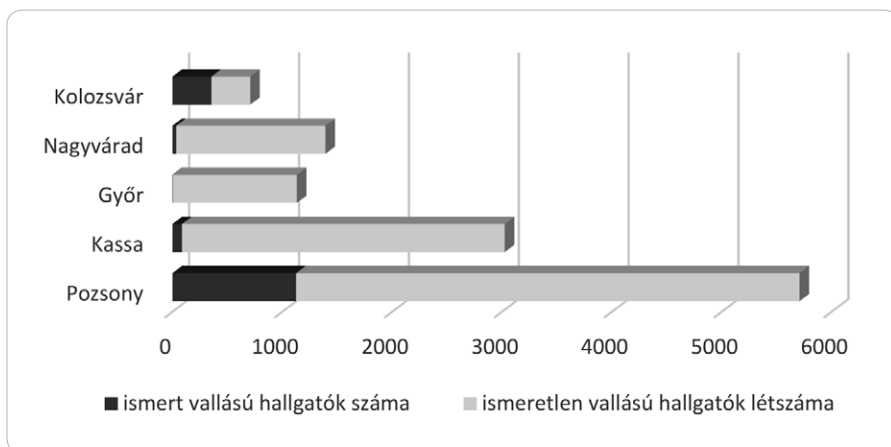
1. táblázat. Mennyi hallgató esetében ismert a vallási hovatartozása az 1776 és 1801 közötti periódusban?

(Továbbiakban az intézmény teljes neve helyett, csak a működési helyét tüntetem fel.)

	Összlétszám (fő)	Ismert vallású hallgatók száma (fő)	Ismert vallású hallgatók száma (%)
Pozsony	5708	1126	19,73
Kassa	3025	87	2,88
Győr	1132	5	0,44
Nagyvárad	1393	35	2,51
Kolozsvár	708	355	50,14

¹⁴ M. Novák, *i. m.*, 8.,

¹⁵ MTA-ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport (213TKI738)

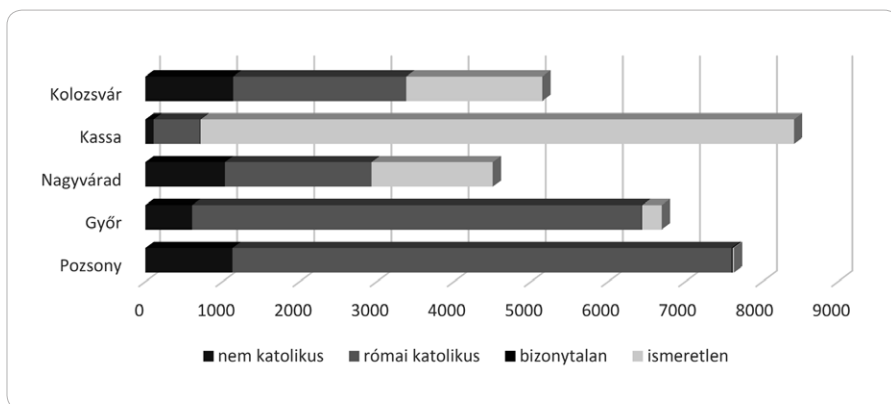
1. diagram. Hallgatói létszámok alakulása 1776–1801 között

Bár a jogakadémiák alapítása valójában már 1776-ban megtörtént, és bennük a tanítás már 1776 novemberében megkezdődött, a hallgatókról a rendelkezésünkre álló források sajnos nem elég gazdagok ahhoz, hogy 1777 és 1802 közötti időszakra is kimutatásokat tudjunk készíteni. (1. táblázat)

Pozsonyba járt a kérdéses időszakban a legtöbb hallgató, összesen 5708 fő, és 1126 fő vallásáról vannak adataink. Kassára ez időben 3025 hallgató iratkozott be, és összesen 87 fő adatai ismertek. Győrben – az 1785-ös elköltöztetésig – összesen 1132 hallgató neve ismert, 5 fő felekezeti hovatartozásával. Nagyváradra a kérdéses időszakban 1393 tanuló járt, és csupán 35 fő vallási adatai ismertek. Értelemszerűen Kolozsvárról 1785-től vannak forrásaink, ide 1801-ig összesen 708 diák iratkozott be, vallásuk 355 esetben maradt fenn. (1. diagram) Ezekhez az adatokhoz képest még kevesebb hallgatóról vannak többletinformációink, például a társadalmi állására vagy a származási helyekre vonatkozóan. Így a következő táblázatokon a meglévő források és azok adatoltsága miatt minden esetben csupán 1802 és 1850 között vizsgáltam a hallgatókat.

Az adatbázisokban 1802 előtt a források hiányossága miatt sajnos kevés adattal rendelkezünk a hallgatók felekezeti hovatartozására nézve is. 1802-től 1850-ig terjedő periódusban viszont ezek az arányok sokkal jobbak mind az öt vizsgált intézmény tekintetében. Jelenleg, a források feldolgozottsága miatt, nem tekinthetők relevánsnak a Kassai Királyi Jogakadémiáról ismert adataink, de ez a közeljövőben szintén bővülni fog.

A feldolgozásra kerülő intézmények közül a legtöbb hallgató a Kassai Királyi Jogakadémiát látogatta 1802 és 1850 között, összesen 8411 fő, de hasonló létszámokban oktatták a diákokat Pozsonyban, ott 7631 diák nevét ismerjük. A Győri Királyi Jogakadémián 6690 fő tanult, Kolozsvárott pedig 5146 fő. Az adatok jelenlegi állása szerint Nagyvárad esetében 4501 hallgató adatait ismerjük, de ez utóbbi szám – ahogy már előzőekben említettem – a jövőben jelentősen bővülni fog.

2. diagram. Adatbázisok feldolgozottsága:
az összlétszámhoz képest hogyan viszonyulnak a római katolikusok, a nem katolikusok és az ismeretlen felekezetbe tartozó diákok (1802–1850)

A diagramon megfigyelhetjük, hogy hogyan viszonyult egymáshoz a nem katolikus és a római katolikus hallgatók aránya a teljes diáklétszámhoz képest. A nem katolikusok aránya Kolozsvárnál a legmagasabb, de Nagyvárád esetében is szembetűnő. Sokkal alacsonyabb Győr és Pozsony esetében. (2. diagram)

2. táblázat. Vallási megoszlás a Pozsonyi Királyi Jogakadémián (1802–1850)

	Fő	%
Római Katolikus	6472	84,92
Evangélikus	512	6,72
Református	277	3,63
Görögkatolikus	34	0,45
Görögkeleti	209	2,74
Izraelita	97	1,27
Bizonytalan	12	0,16
Ismeretlen	18	0,24

3. táblázat. Vallási megoszlás a Győri Királyi Jogakadémián (1802–1850)

	Fő	%
Római Katolikus	5827	87,10
Evangélikus	323	4,83
Református	100	1,49
Görögkatolikus	13	0,19
Görögkeleti	141	2,11
Izraelita	29	0,43
Bizonytalan	4	0,06
Ismeretlen	253	3,78

A következő táblázatok a felekezeti tagolódást mutatják a teljes hallgatóság körében 1802 és 1850 között. Itt jól megfigyelhető, hogy a protestánsok aránya megközelíti Pozsonynál a 10%-ot, amelynek döntő többségét az evangélikusok alkották. Erre utal Markusovszky Sámuel a könyvében, amikor arról ír, hogy az 1800-as évek elején a Pozsonyi Evangélikus Líceumban létezett jogi tanfolyam, amelynek célja: „[...] azon tanulók, kik a közigazgatási pályára készültek, oly fokú előkészültséget nyertek, hogy tanulmányaikat a jogakadémiákon egy év alatt befejezhették.”¹⁶ Ezek a diákok, ahogy a későbbiekben látni fogjuk, elsősorban a jogakadémia jogi tanfolyamára iratkoztak be. (2. táblázat)

A viszonylag közel fekvő Győrben arányaiban már sokkal kevesebb a protestáns hallgató, bár maga az intézmény is szerényebb keretek között működött. Ahogy a táblázaton látható, a görögkeleti diákok haladják még meg a 2%-os arányt. Az anyakönyvi adataik szerint többségük az ország déli vidékéről érkezett, például Újvidékről, Temesvárról, Szabadkáról, Szegedről, Aradról, Nagyikindáról, de több diák érkezett Pestről, Budáról és Szentendréről is. A szülei foglalkozásai között sok kereskedőt, papot lehet találni, társadalmi állásuk pedig a legtöbb esetben polgár. Ezek alapján arra lehet következtetni, hogy ezeknek a hallgatóknak a nagy része szerb nemzetiségű lehetett, ami összevág Nagy Mariann és Katus László állításával, miszerint a szerb értelmiség későbbi képviselői a 19. század első felében „Szegeden, a felvidék protestáns iskoláiban és a pesti egyetemen tanultak” elsősorban.¹⁷ Ezek a diákok megtalálhatóak a királyi jogakadémia anyakönyveiben is. (3. táblázat)

¹⁶ MARKUSOVSZKY Sámuel, *Pozsonyi Ág. Hivtc. evang. lyceum története*, Pozsony, 1896, 419.

¹⁷ NAGY Mariann, KATUS László, *A Magyar Korona országainak nemzetiségei a 18–19. században*, arkadia.pte.hu, http://arkadia.pte.hu/tortenelem/forras/magyar_korona_orosz_nemzetisegei_1819sz_forrasok (2017. január 9.)

4. táblázat. Vallási megoszlás a Nagyváradi Királyi Jogakadémián (1802–1850)

	Fő	%
Római Katolikus	1897	42,15
Evangélikus	6	0,13
Református	93	2,07
Görögkatolikus	723	16,06
Görögkeleti	182	4,04
Izraelita	27	0,60
Bizonytalan	2	0,04
Ismeretlen	1571	34,90

5. táblázat. Vallási megoszlás a Kassai Királyi Jogakadémián (1802–1850)

	Fő	%
Római Katolikus	604	7,18
Evangélikus	16	0,19
Református	32	0,38
Görögkatolikus	49	0,58
Görögkeleti	3	0,04
Izraelita	6	0,07
Bizonytalan	5	0,06
Ismeretlen	7696	91,50

6. táblázat. Vallási megoszlás a Kolozsvári Királyi Liceumban (1802–1850)

	Fő	%
Római katolikus	2244	43,61
Evangélikus	179	3,48
Református	207	4,02
Unitárius	187	3,63
Görögkatolikus	486	9,44
Görögkeleti	74	1,44
Izraelita	5	0,10
Bizonytalan	0	0,00
Ismeretlen	1764	34,28

A nagyváradi és a kassai intézményekben a protestáns hallgatók igen kis arányban képviseltetik magukat, viszont kiemelendő, hogy Nagyvárad esetében viszonylag magas az aránya a görögkatolikusoknak. Ezek a hallgatók nemzetiségükként *Hungarus* és *Transylvanus* mellett gyakran *Valachust* és *Rutenust* adtak meg. Származási helyük döntően Bihar, Szatmár, Szabolcs, Máramaros, Sáros, Ung, Zemplén vármegyék. Szüleik foglalkozása között sok a görögkatolikus pap, kézműves, földműves. Társadalmi állásuk többnyire polgár, de nemtelenek (*ingnobilisek*, *colonusok*) és nemesek is találhatók közöttük. (4–5. táblázat)

A legtöbb nem katolikus hallgató a korszakban a Kolozsvári Királyi Líceumot látogatta. Kiemelendő, hogy az evangélikusok és reformátusok arányához hasonló létszámban találhatóak unitárius diákok is az intézmény anyakönyveiben, valamint a görögkatolikusok aránya itt is magas, megközelíti a 10%-ot. (6. táblázat)

7. táblázat. Pozsonyi Királyi Jogakadémiára járó, nem katolikus diákok származási helyei nagyobb régióként

	Fő	%
Külföld (nem a Magyar Királyság területéről)	0	0,00
Dunáninnen	510	50,45
Dunántúl	320	31,65
Tizáninnen	51	5,04
Tizántúl	117	11,57
Erdély	6	0,59
Szlavónia, Tótország, Horvátország	7	0,69

8. táblázat. Pozsonyi Királyi Jogakadémiára járó, nem katolikus diákok származási helyükként megnevezett 10 leggyakoribb vármegye

Megye	Fő	Megye	Fő
Pozsony	137	Veszprém	55
Pest	82	Nyitra	45
Komárom	76	Vas	44
Bács	75	Trencsén	38
Sopron	63	Nógrád	31

A következő táblázatokon a nem katolikus hallgatókat vesszük számba származási helyük szerint az egyes intézményekben. Pozsony esetében a dunáninenni régióból érkezett a diákok döntő többsége, de jelentős még a dunántúli hallgatók létszáma is (7. táblázat). A megyék között Pozsony után rögtön Pest megyéből érkezett a legtöbb nem

katolikus, majd Komárom és Bács következett. Bács megyéből jelentős számban érkeztek görögkeleti hallgatók. Az evangélikus hallgatók döntő többsége Sopron, Pozsony, Győr, Pest, Vas vármegyéből érkezett, anyanyelvét szinte valamennyi diák magyarnak jelölte meg (8. táblázat). Társadalmi állásuk tekintetében sok a nemesi és a polgári rangú a hallgatók között. Szüleik foglalkozása pedig vagy valamilyen hivatalnoki vagy értelmiségi állás (táblabíró, ülnök, iskolamester, lelkész) vagy birtokos, továbbá kézműves. A református hallgatók többnyire Komárom, Veszprém, Pozsony és Zala megyéből érkeztek. Anyanyelvük szinte kizárólag magyar volt, társadalmi állásuk többnyire nemes, kisebb részben polgár. Szüleik foglalkozása között nagy arányban találhatóak hivatalnokok, kisbirtokosok, lelkészek, iskolamesterek.

9. táblázat. Győri Királyi Jogakadémiára járó, nem katolikus diákok származási helyei nagyobb régióknként

	Fő	%
Külföld	4	0,60
Dunáninnen	100	14,90
Dunántúl	483	71,98
Tizáninnen	5	0,75
Tizántúl	32	4,77
Erdély	0	0,00
Szlavónia, Tótország, Horvátország	47	7,00

10. táblázat. A Győri Királyi Jogakadémiára járó, nem katolikus diákok származási helyükként megnevezett 10 leggyakoribb vármegye

Megye	Fő	Megye	Fő
Győr	160	Pest	32
Sopron	90	Veszprém	29
Vas	75	Fejér	23
Komárom	43	Verőce	20
Bács	41	Somogy	17

A Győri Királyi Jogakadémia esetében a dunántúli diákokat találjuk abszolút többségben (9. táblázat). Az evangélikus hallgatók Sopron, Győr, Vas és Veszprém vármegyéből érkeztek (10. táblázat). Társadalmi tagolódásuk nagyjából megegyezik a pozsonyi hallgatókéval. A református diákok többnyire Győrből, Komáromból és Fejér vármegyéből érkeztek, hasonló társadalmi helyzetből, mint a pozsonyi társaik.

11. táblázat. Nagyváradi Királyi Jogakadémiába járó, nem katolikus diákok származási helyei nagyobb régióként

	Fő	%
Külföld	13	1,43
Dunáninnen	66	7,27
Dunántúl	0	0,00
Tiszáninnen	140	15,42
Tiszántúl	603	66,41
Erdély	81	8,92
Szlavónia, Tótország, Horvátország	5	0,55

12. táblázat. A Nagyváradi Királyi Jogakadémiába járó, nem katolikus diákok származási helyükként megnevezett 10 leggyakoribb vármegye

Megye	Fő	Megye	Fő
Bihar	302	Zemplén	28
Szatmár	106	Ung	26
Arad	45	Bereg	25
Szabolcs	44	Sáros	24
Máramaros	30	Szepes	24

A Nagyváradi Királyi Jogakadémia esetében a tiszántúli hallgatók voltak többségben, de jelentős számban voltak tiszáninneri és erdélyi diákok is bejegyezve az anyakönyvekbe (11. táblázat). Az itt tanuló református diákok szinte kizárólag Bihar vármegyéből származtak, társadalmi állásuk nemes volt, kis százalékban polgár (12. táblázat). A szülők foglalkozása pedig többnyire valamilyen hivatalnok, ülnök, bíró, de ügyvédek is jelentős számban bukkanak fel az adatok között.

A görögkatolikus diákok leggyakoribb származási helye Bihar, Ung, Ugocsa, Szepes, Szatmár, Szabolcs vármegye, valamint a Nagyváradhoz közelebb eső erdélyi területek, de Hajdúdorog is gyakran feltűnik. Társadalmi állásuk többnyire nemtelen, de sok a nemes is. Az atyák foglalkozás szerint a legnagyobb arányban papok voltak, de előfordulnak iskolamesterek és földművesek is.

13. táblázat. A Kolozsvári Királyi Líceumba járó, nem katolikus diákok származási helyei nagyobb régióként

	Fő	%
Külföld	4	0,38
Dunáninnen	3	0,28
Dunántúl	0	0,00
Tizáninnen	3	0,28
Tizántúl	73	6,93
Erdély	970	92,12
Szlavónia, Tótország, Horvátország	0	0,00

14. táblázat. A Kolozsvári Királyi Líceumba járó, nem katolikus diákok származási helyükként megnevezett 10 leggyakoribb vármegye

Megye	Fő	Megye	Fő
Kolozs	199	Kóvár vidéke	56
Belső-Szolnok	82	Bihar	52
Torda	82	Udvarhely szék	51
Alsó-Fehér	81	Brassó vidéke	48
Doboka	71	Háromszék	43

Az alacsony adatoltság miatt a kassai hallgatók részletesebb elemzésére nem kerül sor. Így az utolsó vizsgált intézmény, Kolozsvár adatai láthatók a táblázatban. A kolozsvári intézményben szinte kizárólag csak erdélyi hallgatók jártak (13. táblázat). Az evangélikus hallgatók többnyire Nagyszebenből, Brassóból, Kolozsvárról, Segesvárról érkeztek. Társadalmi állásuk szinte kizárólag polgárok, de nemesek is találhatók közöttük. A református hallgatók Kolozsvárról, Marosszékről, Háromszékről, Közép-Szolnok, Belső-Szolnok, Torda vármegyéből érkeztek. Társadalmi állásuk a legtöbb esetben nemes, kisebb arányban polgár. Az unitárius hallgatók Kolozsvárról, Udvarhelyszékről, Háromszékről érkeztek. A reformátusokhoz hasonlóan szinte kizárólag nemesek, kisebb részben polgárok voltak. (14. táblázat)

15. táblázat. Társadalmi megoszlás a nem katolikus hallgatók körében

	Pozsony		Győr		Nagyvárad		Kolozsvár	
	Fő	%	Fő	%	Fő	%	Fő	%
Főnemes	8	0,57	2	0,33	0	0	7	0,62
Nemes	343	24,38	208	34,27	82	7,95	239	21
Polgár	94	6,68	59	9,72	4	0,39	112	9,84
Nemtelen	3	0,21	15	2,47	26	2,52	59	5,18
Bizonytalan	3	0,21	7	1,15	0	0	7	0,62
Ismeretlen	956	67,95	316	52,06	919	89,14	714	62,74

A következő táblázatban a társadalmi állás szerinti tagolódás látható a nem katolikus hallgatók körében. A legjelentősebb számban a nemes származású diákok képviseltették magukat a jogakadémiákon, de kiemelkedő még a polgárok aránya is. Sajnos ezt az adatot az anyakönyvek nem vezették rendszeresen, így jelentős az ismeretlen státuszú hallgatók aránya. Általában vagy a társadalmi állást vagy a szülő foglalkozását rögzítették. (15. táblázat)

16. táblázat. Az előző iskola rovat alapján a 10 leggyakrabban előkerülő településnév a Pozsonyi Királyi Jogakadémia irataiban

Település	Fő	Település	Fő
Pozsony	121	Kecskemét	11
Pest	54	Pécs	9
Sopron	26	Pápa	9
Komárom	14	Nagyvárad	6
Debrecen	11	Győr	6

17. táblázat. Az előző iskola rovat alapján a 10 leggyakrabban előkerülő településnév a Győri Királyi Jogakadémia irataiban

Település	Fő	Település	Fő
Győr	12	Sopron	3
Buda	6	Székesfehérvár	3
Komárom	6	Pest	3
Pozsony	8	Zágráb	3
Pápa	4	Tata	2

18. táblázat. Az előző iskola rovat alapján a 10 leggyakrabban előkerülő településnév a Nagyváradi Királyi Jogakadémia irataiban

Település	Fő	Település	Fő
Szatmárnémeti	5	Debrecen	1
Ungvár	4	Eger	1
Belényes	4	Pozsony	1
Arad	2	Szeged	1
Bártfa	1	Temesvár	1

19. táblázat. Az előző iskola rovat alapján a 8 leggyakrabban előkerülő településnév a Kolozsvári Királyi Líceum irataiban

Település	Fő	Település	Fő
Gyulafehérvár	31	Kolozsvár	3
Pest	6	Balázsfalva	1
Bécs	4	Torda	1
Udvarhely	4	Csíksomlyó	1

Mindenképpen érdemes megvizsgálni, hogy a diákok, milyen előzetes tanulmányokat végeztek, tanultak-e a jogakadémia előtt vagy után bármilyen hazai felsőoktatási intézményben, esetleg folytatták-e tanulmányaikat külföldön. Mivel ezen vonatkozásban csak esetlegesen került információ az anyakönyvekbe, az adatok csupán érzékeltetésül szolgálnak. A legtöbb esetben a diák előző iskoláját ismerhetjük meg, ahol viszont nem az intézmény nevét, csupán a települést jegyezték fel, így ahol több iskola is működött, nem állapítható meg biztosan, hova is járt az illető diák. Minden királyi jogakadémiára jellemző, hogy a legtöbb hallgató az adott jogakadémia mellett működő főgimnáziumban végezte előzetes tanulmányait.

Pozsonyból mindössze a nem katolikus hallgatók 23%-áról vannak ismereteink. Az adatbázisban 44 féle település fordul elő, ahonnan az első 10 látható a táblázatban (16. táblázat). Győr esetében viszont már csak a hallgatók 8%-ának előzetes tanulmányairól vannak ismeretink, 25 településről érkeztek nem katolikusok. A győri diákok más felsőoktatási intézményben is tanultak, például Sopronban, Pozsonyban, Pesten, de Nagyváradon is. (17. táblázat)

Nagyvárad esetén a diákok 2%-áról van információnk, s 10 település tűnik fel. A nagyváradi diákok megfordultak Kolozsváron és Kassán is, ahol felsőfokú tanulmányokat végeztek (18. táblázat). A kolozsvári diákok megelőző tanulmányairól meglévő adataink nem érik el az 5%-ot, itt mindössze 8 települést említenek (19. táblázat). A kolozsvári diákok felsőfokú tanulmányokat folytattak még Selmecebányán, Pesten, Gyulafehérváron és Balázsfalván is. Ezek az információk nem tekinthetők relevánsnak, csak mintegy iránymutatásul tudnak szolgálni.

Utolsó szempontként azt vizsgáltam meg, hogy a nem katolikus hallgatók mely tanfolyamra iratkoztak be, volt-e valamilyen speciális irányultság a körükben. Arra kérdésre, hogy miért is jöttek a nem katolikus diákok királyi jogakadémiákra, a látogatott fakultások megvizsgálása segíthet választ adni.

20. táblázat. Az egyes karok látogatottsága három jogakadémián

	Pozsony		Győr		Nagyvárad	
	Fő	%	Fő	%	Fő	%
Bölcsész	206	18,25	180	29,65	617	59,84
Bölcsész és jogász	46	4,07	89	14,66	347	33,66
Jogász	877	77,68	338	55,68	67	6,5

21. táblázat. Az egyes karok látogatottsága a Kolozsvári Királyi Líceumban

	Fő	%
Bölcsész	387	34,93
Bölcsész és jogász	167	15,07
Jogász	393	35,47
Orvos	156	14,08
Orvos és bölcsész	2	0,18
Orvos és jogász	1	0,09
Teológus	2	0,18

Pozsony esetében látható, hogy a diákok döntő többsége a jogi fakultást végezte el, kisebb részük a bölcsészetet, és nagyon kevesen mind a kettőt. Erre magyarázat lehet, hogy a pozsonyi protestáns diákoknak a líceum megfelelő alternatívát jelentett a bölcsészet elvégzésére. Ezekhez az arányokhoz képest Győrött már többen kívántak bölcsészetet, valamint bölcsészetet és jogot tanulni, de a nem katolikus hallgatók abszolút többsége csupán a jogi tanfolyamra iratkozott be.

Az előző két intézményhez képest az arányok már teljesen megváltoznak a nagyvárad-i adatbázisban. Itt a hallgatók majdnem 60%-a csupán a bölcsészetet végezte el, egyharmaduk pedig mind a két fakultásra beiratkozott. Csak a diákok kis százaléka érdeklődött a kizárólag jogi tanfolyam iránt. Ennek oka lehetett, hogy a görögkatolikusok számára a Nagyvárad Királyi Jogakadémia földrajzilag az egyik legkönnyebben megközelíthető intézménynek számíthatott, ahol bölcsészetet tanulhattak. (Ezenkívül még a Szatmári Püspöki Líceum is lehetőséget nyújtott bölcsészeti tanulmányok folytatására.) Közülük pedig sokan jogi tanulmányaikat is itt végezték (20. táblázat). A leegyenletesebben a Kolozsvári Királyi Líceum hallgatósága oszlik meg az egyes fakultásokon.

A bölcsészetet és a jogot a hallgatók körülbelül egy-egy harmada látogatta, mind a kettőt 15%-uk. Körülbelül ugyanennyi hallgatóról tudjuk, hogy az orvosi karon tanult. A teológiai kar adatai ez esetben nem relevánsak, csak jelzés értékűek. (21. táblázat)

Ezekből az adatokból az tűnik ki, hogy a királyi jogakadémiák nem katolikus diákjainál nem volt eltérés a vonzáskörzet tekintetében a katolikusokhoz képest. A nem katolikus diákok a bölcsészetet jellemzően valamelyik másik intézményben végezték. Kivételt ez alól Nagyvárad képzett. Bár a Kolozsvári Királyi Líceum hasonló jellegű intézmény volt, mint a királyi jogakadémiák, mégis más jellemzőket mutat. Az erdélyi felsőoktatás mindenképpen legjelentősebb intézménye lehetett a „sokszínű” diáksággal. Ezt a szerepet a királyi jogakadémiák nem töltötték be, ebben a jellegzetességében a kolozsvári intézménynek inkább a pesti egyeteméhez lehetett hasonlatos a szerepe.